ह्यो नित्यत्वे मुक्तसंसारिणोरविशेषप्रसङ्गात् पुरुषप्रयत्नं विना तस्य सत्त्वादपुरुषार्थत्वाच्च अविद्यानिवृत्तिः प्रयत्नसाध्येति चेत् अविद्या यदि मिथ्याज्ञाननमर्थान्तरं वा उभयथापि सुखदुःखाभावसाधनेतरत्वेन तन्निवृत्तेरपुरुषार्थत्वात्" ।

तत्र दुःखाभावस्यैव परमप्रयोजनत्वं न सुखस्येति व्यवस्थापितं यथा

"ननु दुःखाभावो न पुरुषार्थः सुखस्यापि हानिस्तुल्यावश्यकत्वात् न च बहुतरदुःखानुविद्धतया सुखस्यापि प्रेक्षावद्भेयत्वम् आवश्यकत्वेन दुःखस्यैव हेयत्वात् सुखस्य निरुपधीच्छायिषयत्वात् अन्यथा दुःखाननुविद्धतया तथात्वेन पुरुषार्थत्वविरोधादिति चेन्न सुखमनुद्दिश्यापि दुःखभीरूणां दुःखाभावदशायां सुखमस्तीत्युद्दिश्य दुःखाभावार्थं प्रवृत्तेः वैपरीत्यस्यापि सम्भवे सुखस्याप्यपुरुषार्थतापत्तेः अतो दुःखाभावदशायां सुखं नास्तीति ज्ञानं न दुःखाभावार्थिप्रवृत्तिप्रतिबन्धकं तस्मादविवेकिनः सुखमात्रलिप्सवो बहुतरदुःखानुविद्धमपि सुखमुद्दिश्य "शिरोमदीयं यदि यातु यात्विति, कृत्वा परदारेष्वपि प्रवर्त्तमानाः "वरं वृन्दावनेऽरण्ये" इत्यादि वदन्तोनात्राधिकारिणः । ये च विवेकिनोऽस्मिन् संसारापारकान्तारे कियन्ति दुःखदुर्दिनानि कियती सुखखद्योतिका कुपितफणिफणामण्डलच्छायाप्रतिममिदमिति मन्यमानाः सुखमपि हातुमिच्छन्ति तेऽत्राधिकारिणः । न च भोगार्थिनामप्रवृत्तौ पुरुषार्थता हीयते कस्यचिदप्रवृत्तावपि चिकित्सादेः पुरुषार्थत्वात् । अथवा "दुःखाभावोऽपि नावेद्यः पुरुषार्थतयेष्यते । न हि मूर्च्छाद्यवस्थार्थं प्रवृत्तो दृश्यते सुधीः, पुरुषार्थत्वं सुखवज्ज्ञायमानं नियमात् न च मुक्तिज्ञानं सम्भवतीति न हि दुःखाभावं जानीयामित्युद्दिश्य प्रवृत्तिः किन्तु दुःखं मे मा भूदित्युद्दिश्य स्वतो दुःखाभाव एव पुरुषार्थः तस्य ज्ञानन्तु स्वकारणाधीनं न तु पुरुषार्थतोपयोगि सुखी स्यामित्युद्दिश्य प्रवर्त्तते न तु सुखं जानीयामिति सुखमेव तथास्तु न तदवगमः तस्यानावश्यकत्वेनान्यथासिद्धत्वात् गौरवाच्च । किञ्च बहुतरदुःखजर्जरकलेवरादुःखाभावमुद्दिश्य मरणेऽपि प्रवर्त्तमाना दृश्यन्ते न च मरणे तस्य ज्ञानमस्ति न ते विवेकिन इति चेन्न पुरुषार्थत्वे विवेकानुपयोगात्" ।

तच्च सुखं चित्तधर्मोऽपि अध्यस्ततया प्रतिबिम्बरूपेण वा आत्मनि वर्त्तते इति सांख्या वेदान्तिनश्च । आत्मगुण इति नैयायिकाः । ८दुःखाभावे । भारवाहकस्य भारापगमे सुखी संवृत्तोऽहमिति प्रत्ययस्य दुःखाभावविषयतयोपगमात् ।

सुखङ्करी स्त्री सुखङ्करो[illegible]-कृ-खच् मुम् च ङीप् । १जीवन्तीवृक्षे राजनि० । २सुखकारके त्रि० ।

सुखङ्गुण पु० घुण क-मुम् । शिवखट्वाङ्गे त्रिका० ।

सुखचार पु०सुख सुखकारक चारो यस्य । उत्तमाश्वे शब्दमा०

सुखजात त्रि० जात सुखमस्य परनिपातः । जातानन्दे "सुखजातः सुरापीत" भट्टिः ।

सुखद पु०सुखं ददाति दा-क । १विष्णौ विष्णुस० । "विंशत्यक्षरसंयुक्तो ध्रुवः सुखदसंज्ञकः । शृङ्गारवीरयोर्ज्ञेयो गुरुणैकेन मण्डित." सं०गी०उक्ते २ध्रुवभेदे । ३सुखदातरि त्रि० ४स्वर्गवेश्यायां स्त्री शब्दरत्ना० । ५शमीवृक्षे स्त्री राजनि०

सुखदोह्या स्त्री सुखेन दोह्या दुह-ण्यत् । क्लेशं विना दोहनीयायां गवि हेमच० सुखसंदोह्याप्यत्र ।

सुखभाज् त्रि०सुखं भजते भज-ण्वि । सुखयुक्ते । [राजनि०

सुखमोदा स्त्री सुखः सुखकरो मोदो यस्याः । सल्लकीवृक्षे

सुखरात्रि स्त्री सुखा सुखकरी रात्रिर्यस्याम् । आश्विनामावास्यायाम् दीपान्वितामावास्यायाम् । उल्काशब्दे १३७१ पृ० दृश्यम् ।

सुखरात्रिका स्त्री सुखा रात्रिर्यस्याः ५ब०कप् । दीपान्वितामावास्यायां पूज्यायां लक्ष्म्याम् दीपान्वितामुपक्रम्य "पूजनीया तदा लक्ष्मीर्विज्ञेया सुखरात्रिका" ज्योतिर्वचनम् । कडभावे सुखरात्रिरप्यत्र "आख्याता भूतले देवि ! सुखरात्रि ! नमोऽस्तु ते" इति दीपान्वितामावस्यायां लक्ष्मीपूजनमन्त्रः ।

सुखवर्चक पु० सुखं वर्चयति उद्दीपयति वर्च-णिच्-ण्वुल् । सर्जिकाक्षारे (साजिमाटी) अमरः ।

सुखवर्चस् पु० सुखं सुखकरं वर्चो यस्य । सर्जिकाक्षारे (साजिमाटि) राजनि० । [फलप्रधानवृक्षे रत्नमा० ।

सुखवास पु० सुखः सुखकरो वासो गन्धो यस्य । (तरमुज)

सुखवासन पु० सुखं सुखकरं वासनं गन्धो यस्य । सुखवासनगन्धद्रव्ये शब्दर० । [सुखकरावासे ।

सुखाधार पु० सुखानामाधारः । स्वर्गे शब्दर० । कर्म० ।

सुखायत पु०सुखेनायम्यते आ+यम-क्त । विनीताश्वे शब्दमा०

सुखायन पु०सुखेनायतेऽनेन अय-ल्युट् । सुविनीताश्वे शब्दमा०